

REPERTOIR ČESKÝCH DIVADEL LXXXII

FRANK WEDEKIND

KOMORNÍ PĚVEC

TŘI SCÉNY

PŘELOŽIL

BOHDAN KAMINSKÝ

V PRAZE

NÁKLADEM F. ŠIMÁČKA

1901

9528 ✓ ✓ ✓

Provozovací právo zadává spolek spisovatelů belletristů
„Máj“ v Praze.

Všechno divadlům tištěno jako rukopis.

Každé předem nepovolené provozování stihá se soudně.

Tiskem České grafické společnosti „Unio“ v Praze.

OSOBY:

Gerardo, c. k. komorní pěvec.

Paní Helena Marova.

Professor Dühring.

Miss Isabel Coeurneova.

Müller, majetník hotelu.

Bluha v hotelu.

Piccolo.

Učitelka hry na klavír.

Dvě pokojské.

Posluhovačka.

Scenerie.

Pokoj v hotelu, zařízený jako saloněk. Dvůře prosvětlení a po obou stranách. V pravo v popředí okno s těžkými spuštěnými záclonami. V levo klavír, za ním japonský paravent, postavený před krbem. Po-
řádna velké otevřené kufrty. Ohromné vavřínové věnce rozloženy jsou
po křeslech. Spousta květinových kožů rozestavena vůkol. Několik
kytic nahromaděno na klavíru.

Výstup 1

Sluha, posdají *piccolo*.

Sluha (s plnou náručí šatstva vyjde z vedlejšího pokoje a ukládá
šaty do jednoho z velkých kufrů. — Zaklepání. — *Sluha* ustane
ve své práci). No? Kdo je? Vejděte!

Piccolo. Je dole nějaká ženská — je-li prý doma
ten pan zpěvák.

Sluha. Není doma.

Piccolo (odejde).

Sluha (jde do vedlejšího pokoje a znovu se vrátí s plnou náručí
šatů. Znovu zaklepání. Odloží šaty a jde ke dveřím). No, co
ZAS? (Otevře dvůře a přijme několik kytic, z venčí mu poda-
ných, a pozorně klade je na klavír. Na to znovu se ohystá, uklá-
dá šaty do kufru. Nové zaklepání. Jde ke dveřím, otevře a

přijme celou spoustu různobarevných psaníček, a nimiž vrací se zpět, přehlížeje adresy.) Mister Gerardo. — Panu c. k. komornímu pěvci. — Monsieur Gerardo. — Gerardo Esqu. — Jeho Blahorodí. To je od nějaké komorně. — Slovtnému umělci. (Složí psaní na podnos a dál se zaměstnává ukládáním hatů.)

Výstup 2

Gerardo, sluha, posádaji piccolo.

Gerardo. Ještě nejste hotov? Prosím vás, mnoho-li času k tomu potřebujete?

Sluha. Hned, hned to bude, milosti.

Gerardo. Jen aby bylo. Nemám času nazbyt. — Ukažte! (Hrabne do kufru.) Umučená hodino! Takhle umíte skládat spodky? (Vydá spodky.) To jmenujete skládáním? — Podívejte se, ať se něčemu přiučíte. A vy měl byste se v tom líp vyznat než já. Spodky vezmou se tak. Vidíte? — A tuto nahoře se zapnou. A nyní vezmeme tyto dva knoflíky. Podívejte se, na nich záleží. A teď spodky vezmou se tak — vidíte — narovnájí se — tak, tak. A nyní jednou — dvakrát se přeloží. Takhle, dívejte se. Tak podrží oděv svou řádkou, a kdyby složen byl sto let.

Sluha (velmi netvá, se sklopenými očima). Vaše milost ráčila jistě bývatí krejčím.

Gerardo. Cože? To bych — hlupáku! (Odevzdává sluho-
vi spodky.) A teď ukažte, co umíte. Ale pospěšte si!

Sluha (skloněn nad kufr). Došly hotové spousty psaní na adresu vaší milosti.

Gerardo (přejde k levé straně). Ano, viděl jsem.

Sluha. A kytice.

Gerardo. Tak, tak. (Vezme psaní z podnosu a rozloží se do křesla před klavírem.) Ale tedy si přece pospěšte, u všech všudy!

Sluha (odkvapí do vedlejšího pokoje).

Gerardo (otvírá psaní jedno za druhým, pročítá je, usmívá se při tom zářivě, roztrhává a hází na zem. V jednom z listů čte nahlas): „... náležitě vám, svoji modle, svému zbožňovanému! Abych pro celičkový svůj život mohla se cítiti tak neskonale šťastnou, k tomu postačí, řeknete-li vy jedno jediné slovíčko — tak málo! Uvažte...“ (Mluví.) Pane na nebi! Zítřka večer v Brusselu zpívám Tristana a neumím ani jediné noty. Ani jediné noty! (Dívá se na hodinky.) Pál čtvrté. — Ještě tři čtvrtě hodiny. (Zaklepání.) Který čas — — Volno!

Piccolo (s košíkem plným láhvi šampaňského). Milostpánovi to mám odevzdat.

Gerardo. Co? Kdo je? Od koho?

Piccolo. Měl jsem to donést sem do pokoje, vašnostem.

Gerardo (povstane). Co je? Co to neseš? (Odejme mu košík.) Děkuji.

Piccolo (odjede).

Gerardo (vloze košík do postel). Dobré nebe, co s tímto si počnu! (Přečte přiloženou navštívenku a volá.) Jean!

Sluha (s plnou náručí šatstva vyjde z vedlejšího pokoje). To už jsou poslední, milosti. (Rozdělí šaty do různých kufrů a kufrů zavírá.)

Gerardo. Pro nikoho teď nejsem doma.

Sluha. Dobře, milosti.

Gerardo. Pro nikoho!

Sluha. Račte být bez starosti. (Odevzdává mu klíčky.) Zde, prosím, klíče.

Gerardo. Rozuměl jsi: pro ni-ko-ho!

Sluha. Kufrů snesu okamžitě. (Chce odejít.)

Gerardo. Počkejte!

Sluha (se vrací). Ráčíte poroučet?

Gerardo (dávaje mu zpropltné). Pro nikoho!

Sluha. Ponížně děkuji! (Odejde.)

Výstup 3

Gerardo sám.

Gerardo (díívaje se na hodinky). Půl hodiny! (Hledá klavírůl výtah Tristana, jež najde pod spoustou kytí na klavíru. Procházeje zpívá polohlasem.) „Isoldo! Milená! Zda jsi má? Mám tebe znovu, jsi navždy mojí? —“ (Odkasle, sedne ke klavíru, uhoří dvě tři torza a začne na novo.) „Isoldo! Milená! Zda jsi má? — Mám tebe znovu?“ (Odkasle.) Hm, chm! Pekelný vzduch je v tom pokoji! (Zpívá.) „Isoldo! Milená!“ . . . (Mluví.) Něco jako olovo leží mi v nervech. Vzduch! Vzduch! (Přejde na pravo a hledá na zácloně

zácloně.) Kde u řasa — — aba, na druhé straně, tady! (Zatáhne za šňůru, rozhrne záclonu a za touto spatřív miss Coeurneovu, jako v mírném zoufalství pohodí hlavou.) To ještě chybělo!

Výstup 4

Miss Coeurneova, Gerardo.

Miss Coeurneova (šestnáct let, v polodlouhých šatech, se spuštěnými, světlými vlasy, kytičku červených růží v ruce, mluví anglickým přízvukem, Gerardoovi otevřeně pohlížeje do očí). Prosím — mne neposílají pryč —

Gerardo. Co si mám s vámi počít! Nebe je mi svědkem, že jsem vás neprosil, abyste sem přišla. Vážená slečno, dopustila byste se křivdy, kdybyste vykládala mi ve zlé — — ale zítra večer musím zpívat v Bruselu! — Tristana! — Bez mučení se vám přiznávám, že jsem se domníval, tuto půl hodinky mítí úplně pro sebe. Zvlášt ještě za tím účelem jsem nařídil, abych nikým — a budiž to kdokoliv — nebyl vytrhován —

Miss Coeurneova (předstoupí). Mne neposlati pryč, velmi prosit. Já večera slyšet Tannhäusera — a tady přinášet jen růže —

Gerardo. A? Nuže — a co dále?

Miss Coeurneova. A sebe. Nevědit, jestli tak říkat dobře.

Gerardo (uchopí se lanochu křesla, po krátkém boji, potřásaje hlavou). Prosím, kdo vlastně jste?

Miss *Coeurneo*va. Miss Isabel *Coeur*ne.

Gerardo. Ach, tak!

Miss *Coeurneo*va. Ještě být velmi hloupá.

Gerardo. Víím, víím. Ale račte dovolit, slečinko —
(Usedne do křesla, přitáhne ji k sobě a postaví ji mezi svá kolena.) Promluvme slovíčko vážné, jakého jste v kratičkém svém životě jistě dosud ještě neslyšela — a jež vám velmi prospěje. Já tedy měl bych snad jenom proto, že jsem umělcem — prosím, abyste mi rozuměla: vy jste — kolik je vám let?

Miss *Coeurneo*va. Dvaadvacet.

Gerardo. Ne, vy jste šestnáct, nejvýš sedmnáct. Přidala jste si několik let, domnívajíce se, že tak snad spíše vyhovíte mému vkusu — — Nuže? Jste ještě velmi zpozdilá. A já ve své vlastnosti jako umělec, na mou pravdu, nemám nijaké povinnosti, abych, milá slečinko, pomáhal vám od vaší hlouposti. Prosím, slečinko, nemějte mi ve zlé. — Nuže, co máte ještě na srdci?

Miss *Coeurneo*va. Já říkati, že jsem ještě velmi hloupá — ale já naschvál tak říkati, u vás v Německu takových velmi si vážiti —

Gerardo. Milé dětátko, nejsem Němcem, ale přes to přese všechno —

Miss *Coeurneo*va. Nuže? Já nebýti tak hloupá.

Gerardo. A konečně, já nejsem žádnou *gouvernant*kou, abych vás vychovával, dítě. Ten výraz

nepřiléhá, cítím to, neboť — vy bohužel nejste už dítětem?

Miss *Coeurneo*va. Ne! — Bohužel! — Teď nikoliv.

Gerardo. Ale račte se podívat, vážená slečno — jak bohatým jest život pro vás! Co vše vám poskytuje! Máte *lawn-tennis*ové partie, máte *scating-kluby*, můžete jezdit na kole, se svými přítelkyněmi, můžete cestovati po horách, třeba po ski, můžete bruslit, plovat, jezdit na koni, tančit. Máte vše, čeho jen mladé srdce může si přát. Proč, slečno, ještě tedy chodíte ke mně?

Miss *Coeurneo*va. To všechno nebýt pro mne, nelíbit se mi, být velmi nudné.

Gerardo. Máte pravdu. Úplně s vámi souhlasím. Nechci popírat. Přivádíte mne do rozpaků. Já sám, otevřeně se vám přiznám, znám život po zcela jiné stránce. Ale, dětátko, já jsem muž a je mi šestatřicet roků. I vám nastane jednou doba, kdy budete činit nároky na hlubší obsah života. Kdybyste jen o dvě léta byla starší, jistě našel by se někdo pro vás a vám nebylo by zapotřebí, abyste zde, u mne, u někoho, kdo se vás neprosil a koho vy neznáte blíže, než-li zná jej celá Evropa — nepotřebovala byste se u něho skrývat za záclonami, abyste mohla užívati života po jeho boku.

Miss *Coeurnova* (těžce vzdychne).

Gerardo. Tedy —? Za své růže, milá slečinko, přijměte mé vřelé, upřímné díky! (Tiskne jí ruku.) Chcete se tím pro dnešek spokojiti?

Miss *Coeurnova*. Já nikdy ještě na žádného muže nemyslit, jak už být stará — až včera slyšet vás jako Tannhäuser v divadle. Ach, krásný! — A také vám slibovat —

Gerardo. Ó neslibujte, dítě, neslibujte! Co by mi prospělo to, co byste mi nyní slíbila! Jen vám bylo by to na škodu. — Pohleďte, mluvím s vámi tak, že nejlaskavější otec laskavěji mluvit by nemohl. Děkujte Pánubohu, že s nezkušeností svou nepadla jste do rukou umělci jinému. (Stiskne jí ruku.) Vezměte si z toho naučení pro celý život a spokojte se tím.

Miss *Coeurnova*. (Kapesní šáteček před očima, více pro sebe, ale bez slzí.) Což pak já býti tak ošklivá?

Gerardo. Ošklivá? Ale ne! Proto přece ještě nemůžete být ošklivou! — Jste ale mladička a jste nepředložená! (Nervosně povstane, přejde na levo a zpět, obejmě ji v pasu a chopí se její ruky.) Poslyšte mne, milé dítě. Nikoliv, nejste ošklivá proto, že já mám zpívati, že já jsem umělcem z povolání. To u vás ihned znamená: jsem ošklivá, jsem nehezká, mohu jít po svých. Ale když je právě chvíle, kdy jsem na odchodu a když zítra večer mám Tristana — —. Nevykládejte si má slova křivě, ale já, jen protože zpívám, skutečně nejsem povinen, dokazovati vám, že jste hezoučká a svěží. Jste proto snad ošklivou, má milá? Odvolejte se k jiným, kteří jsou méně zaneprázdnění! Mně můžete věřit, slečinko, že bych vám co živ nikdy nic takového neřekl!

Miss *Coeurnova*. Neřekl — ale myslet si —

Gerardo. Ale prosím vás, jen jedno mi řekněte! Neptejte se po myšlenkách, jež chovám vůči vám. O těch v tomto okamžiku ani z daleka se nejedná. Ujišťuji vás a prosím, abyste mně na mé umělecké slovo uvěřila, že mluvím s vámi upřímně. Mé slovo, jako umělce —! Jsem, bohužel, člověk, který má srdce takové, že za nic na světě nemohu vidět člověka, který trpí a kdyby to byl ubožák sebe nepatrnější. (Dívá se na ní, důstojně.) A vás, mé dítě, je mi opravdu líto. Mohu vás tím ujistit po tom, když jste byla divčí svou hrdost potlačila tak, abyste tuto (ukáže na záclonu) na mne čekala. Ale prosím, slečno, račte uvážiti poměry mého života. Račte jen uvážiti, milé dítě, čím pro mne je čas! Počítejme, že včera, když jsem zpíval Tannhäusera, slyšelo mne dvě stě, možná že čtyři sta mladých, milování hodných děvčátek vašeho věku. A kdyby každá z nich chtěla míti na mne tytéž nároky jako vy —? Prosím, řekněte mi laskavě, co zbylo by na můj zpěv. Co bylo by z mého hlasu? Kam dospěl bych ve svém umění?

Miss *Coeurnova* (klesne do křesla, zastře si obličej rukama a štká.)

Gerardo (u lenochu jejího křesla, nad ní skloněn, přátelsky.) Milé dítě, hřešíte, pláčete-li proto, že jste ještě tak mladá. Celý život leží před vámi. Ale musíte míti strpení. Můj ty Bože, co by za to dal našinec — a třebaš byl velkým umělcem, lhostejno — co by za to dal, kdyby o sobě to mohl říci, že má celý život ještě před sebou! —

Prosím, abyste nebyla nevděčnou za to, že jste mne včera slyšela zpívat! Ušetřte mne této truchlivé dohry! Mohu snad já za to, je to mou vinou, že jste se do mne zamilovala? Můj Bože, takových bylo . . . Nemohu za to, že jsem se vám líbil. Můj podnikatel vyžaduje, abych se obecenstvu objevil v takové vznešenosti. Samotný hlas by nepostačil, jako Tannhäuser nemohu se objeviti jinak . . . Mějte pak rozum, milé dítě. Dopřejte mi těch několik okamžiků, jež zbývají mi do zítřka.

Miss Coeurneova (pozvedne se, utírajíc si slzy). Ani si představit neumím, že by jiné děvče jednalo tak, jako já —

Gerardo (aniž by ona toho pozorovala, fídí kroky její ke dveřím). Zcela dobře, mé dítě.

Miss Coeurneova (uzardělá, vzlykajíc, zdráhavě). Alespoň ne, kdyby —

Gerardo. Kdyby můj sluha nestál dole!

Miss Coeurneova (jako prve). Kdyby —

Gerardo. Je-li děvčátko tak hezoučké a svěží, jako vy —

Miss Coeurneova (jako prve). Kdyby —

Gerardo. Když by mne jen jednou, jedinkrát slyšela jako Tannhäusera!

Miss Coeurneova (s novým výbuchem). — — kdyby — býti slušné jako já!

Gerardo (ukáže na klavír). Račte, slečno, na rozloučenou všimnouti si ještě zde těchto kytic. Buďtež vám

výstrahou pro ten případ, že byste ještě jednou někdy byla vydána pokušení, zamilovati se do zpěváka. Račte se podívat — všechny ty kytice došly mne dnes. Ještě jsou svěží. Nechám je klidně uvadnouti, zajítí, nebo — dám je vrát-nému. A podívejte se na tato psaní. (Pínou hrst dopisů vezme z podnosu.) Neznám ani jedné z pisa-telek: nemějte starosti. Zanechám ta psaníčka jich osudu. Co jiného s nimi? Ale, račte mi uvěřit, týká se to všech vašich milování hodných, mladistvých přítelkyň.

Miss Coeurneova (prosebně). Well, podruhé já nechtit se skrývati. Podruhé . . .

Gerardo. Ale můj čas, můj čas, milé děťátko! Kdybych nebyl právě na odchodu! Kdybych zítra nemusil zpívatí Tristana! — Řekl jsem, že je mi vás líto . . . Ale v pětadvaceti minutách odjíždí můj vlak . . . Čeho si ještě přejete?

Miss Coeurneova. Políbení.

Gerardo (vypne se). Ode mne?

Miss Coeurneova. Yes.

Gerardo (položí jí ruku kolem pasu, důstojně, ale přátelsky). Znesvěcujete umění, milé dítě. Jste opravdu toho názledu, že jen proto osobnost moje vyvá-žena je zlatem? Dříve musíte být o poznání starší a naučiti se více respektu vůči oné cudné bohyni, jižto já posvětil jsem svůj život a svou práci. Vy ani patrně nerozumíte, co mínil jsem svými slovy?

Miss *Coeurneova*. Ne, nerozumím.

Gerardo. Jsem o tom přesvědčen. Ale, jen proto alespoň, abych se nezdál býti nelidským, chci vám dáti svoji podobiznu. Ale dáte mi slovo, že mne potom opustíte?

Miss *Coeurneova*. Yes.

Gerardo (usedne ke stolu a podepisuje se na jedné z podobizen). A pokuste se, zajímatí se více o operu než o muže, kteří jsou na jevišti. Možná, že i vy budete z toho mítí — vyšší požitek.

Miss *Coeurneova* (pro sebe). Jsem ještě příliš mladá.

Gerardo. Věnujte se hudbě! (Přejde ku předu a dá jí fotografii.) Jste sice ještě příliš mladá, ale snad se vám to přece podaří. Nedívejte se na mne jako na slavného umělce, ale považte, že já jsem pouze nehodným nástrojem v rukou mistrových... Rozhlédněte se po vdaných paničkách svého okolí: samé wagnerianky! — Studujte jeho texty, naučte se průvodním jeho motivům — to vás ochrání před zpozdilostmi!

Miss *Coeurneova*. I thank you.

Gerardo (vyprovodí ji ze dveří a smáčne knoflík zvonku. Přejde zpět a chopí se klavírního výtahu. Přejde na pravou stranu. — Zaklepání). Volno!

Výstup 5

Gerardo, sluha.

Sluha (supe, těžce oddychuje). Račte poroučet, milosti?

Gerardo. Stojíte venku u domovních dveří?

Sluha. V tom okamžiku ne

Gerardo. To vidím, hlupáku. — Nikoho ať mi nepustíte dovnitř!

Sluha. Byly venku tři dámy a všechny ptaly se po vaší milosti.

Gerardo. Neodvažujte se, někoho pustit nahoru — řekněte, co chcete.

Sluha. A potom došly tyhle dopisy

Gerardo. Dobře, dobře.

Sluha (vloží listy na podnos).

Gerardo. Slyšíte, neodvažujte se někoho pustit na—ho—ru!

Sluha (ve dveřích). Poslechnu, milosti.

Gerardo. A kdyby vám nabízeli všechny poklady Indie!

Sluha. Rozumím. (Odejde.)

Výstup 6

Gerardo. Prof. *Dühring*, na to učitelka hry na klavír.

Prof. Dühring (sedmdesátník, černé oblečen, dlouhý bílý vous, nos poněkud zrudlý pitím, zlaté brýle, cylindr, operní partitura pod pažím, vetoupl bez zaklepání).

Gerardo (obrátil se). Přejete si?

Dühring. Vašnosti, já — já mám —

Gerardo. Kterak jste sem přišel?

Dühring. Dvě plné hodiny, vašnosti, okouněl jsem na chodníku.

Gerardo (vzpomíná si). Ach, vy jste —

Dühring. Dvě plné hodiny jsem na chodníku čekal, vašnosti! Co jiného mi zbylo?

Gerardo. Ale můj nejmilejší, teď naprosto nemám času —

Dühring. Ó, nechci vám přehrát celou operu, jenom —

Gerardo. Ale já nemám času!

Dühring. Nemáte času. Co bych teprve já měl říci! Vám je třicet. Snad něco přes třicet. Račte se podívat, vy jste měl v umění veliké štěstí! Vy můžete vyžít ještě celý život, který leží před vámi. Poslechněte si jen svou roli v mé opeře. Přece jste ráčil býti tak laskav a slíbil jste mi tak při mém příjezdu —

Gerardo. Ale není mi naprosto možno, milý pane. Nejsem pánem svého času.

Dühring. Ach, prosím, vašnosti, ach prosím, ó tuze prosím. Vizte, na kolenou před vámi klečí stařec, který na celém světě neznal jiného, než své umění. Tuším, co mi odpovíte, jakožto muž mladý, který jako andělskou perutí povznesl se k výšinám: Nesmíme hledati štěstí, má-li nás ono naléztí! Však ráčíte se domnívati, když člověk za padesát roků svého života nemá než jedinou myšlenku, že je v lidské moci, aby se myšlenky té zřekl? — Ne. Člověk může býti frivolním a stane se opět vážným; byl třeba šplhavcem, byl třeba lehkomyšlným dítětem a na to stane se velkým, seriosním umělcem — ne ze ctižádosti, ne z přesvědčení, ale proto, že jinak býti nemohlo, protože byl k tomu zaklet a odsouzen onou hroznou mocí, jižto těžký zápas celého života, boj na život a na smrt, příjemnou je pouze obětí. Obětí, pravím, neboť našinec proti svému uměleckému poslání dovede se brániti tak málo, jako čeledín proti různým milostným nástrahám a jako vypráskaný pes oproti svému pánu —

Gerardo (zoufale). Jsem bez moci —

Dühring. Vážený, drahý pane, vizte tyrany středověku. Jest vám zajisté známo, kterak oni pro svou zábavu a kratochvíli nechávali zvolna otroky své mučiti až k smrti — a tito zlí tyranové, vážený, drahý pane, to byly děti, to byly nevinné děti, pravi andělkové oproti oné prozřetelnosti, jež tyranu ty kruté ke svému obrazu stvořiti chtěla.

Gerardo. Úplně vás pochopuji.

Dühring (jemužto Gerardo několikrát marně pokoušel se vskočiti do řeči, chodí za ním po pokoji a opětně zastupuje mu cestu ke dveřím). Nikoliv, vážený, drahý pane, vy jste mne nepochopil. Nemohl jste mne pochopiti. Kde byl byste vzal k tomu dosti času a zkušenosti, abyste mne pochopil! Padesát let, padesáte dlouhých roků bezvýsledné práce, — vážený pane, to se těžko pochopí, jsme-li takovým miláčkem štěstěny, jakým bez odporu ráčíte býti vy, vážený pane a mistře. Ale chci se pokusiti o to, alespoň přibližně vám naznačiti, co to znamená, padesát dlouhých let sloužiti jediné myšlence. Račte se podívatí na mne, — jsem příliš stár na to, abych sáhl si na život. Toho se člověk může odvážit, je-li mu pětadvacet roků, a té příležitosti já jsem zameškal. Já až ke konci musím dožít, má ruka není více dosti pevná a jista. Ale co ještě i při svém stáří udělati mohu? Ráčil jste se mne ptáti, kterak jsem přišel sem. Postavil jste sluhu před vrata hotelu. Neodvážil jsem se vkrásti se potají, neboť během posledních padesáti let nabyt jsem smutné zkušenosti, že by mně řekl: Pán není doma! — A já tedy dvě plné hodiny v dešti, svou partituru maje pod pažím, stál jsem na rohu domu, až sluha na okamžik vyšel sem nahoru. Utíkal jsem za ním a mezi tím, co vy tuto uvnitř s ním jste ráčil hovořiti, ukryl jsem se na schodišti — kde, není nutno, abych vám říkal. A potom, když on přešel, osměliv se vstoupil jsem k vám. Tak počíná si muž mého stáří oproti

někomu, kdo by mohl býti jeho vnukem. Vážený pane, prosím vás, tuze vás prosím, úpěnlivě vás prosím, nedejte, aby tento moment bez užitku mi uplynul, třeba by ten moment stál vás celý den, a byt i celý týden života! A konečně, i o váš prospěch se tu jedná. Před osmi dny, když jste ráčil přijeti sem k pohostinským hrám, slíbil jste mi, že mi popřejete cti, abych vám přebral svou operu. Od té doby jsem byl tady každého dne. Buď jste měl zkoušky, nebo u vás byly návštěvou dámy. A nyní opět chystáte se odjeti, a já starý muž měl jsem celý týden zbytečně civěti na ulici! Postačí, řeknete-li mně jediné slovo: „Chci zpívat Heřmana!“ A opera je provedena. A potom budete ještě děkovati nebesům, že jsem byl tak neodbytný — zpíváte Siegfrieda, zpíváte Florestana, ale vděčnější, a právě pro vaše prostředky vděčnější partie, nežli je můj Heřman, nemáte, ne, nemáte ve svém repertoiru. Mne potom se slávou a křikem vytáhnou z temnot zneuznání a snad se mi ještě naskytne příležitost, světu poskytnouti alespoň část toho, co bych mu byl poskytnouti mohl, kdybyste mne jako vetřelce nebyl odmítl. Ale veliký ten materiální úspěch mého zápasu, ten případně jenom vám . . .

Gerardo (konečně opřel se o krb a mezi tím, co pravou rukou lubnuje po mramorové plotně, tváří se, jakoby cosi byl shlédl za paraventem. Zvědavě se tam podívá, na to kvapně natáhne ruku a vytáhne na světlo učitelku hry na klavír, v šedivých šatech, kterou, chopiv ji pevně za límec, odvádí k prostředním

dveřím. Vystrčil ji ven a na to, namknuv za ní dvěma klíči, obrátil se k Dühringovi). Prosím, jen pokračujte!

Dühring. Prosím. Račte se podívat, každoročně uvede se na jeviště nejméně deset špatných novinek, jež po druhém představení nadobro jsou nemožny — a teprve každých deset let přijde jedna novinka tak výtečná, jako je má opera. A má opera je dobrá, je schopna života na jevišti a kasovní úspěch je zaručen. Ráčíte-li si přát, mohu vám ukázati dopisy, jež psal mi Liszt, Wagner, Rubinstajn, z listů oněch je zřejmo, kterak tito Lisztové, Wagnerové a Rubinstajnové vzhlíželi ke mně jako k vyšší bytosti. A tážete se, proč až doposud opera moje provedena nebyla? Protože náhodou nejsem na trhu. Říkám vám, že je to tak, jako když mladé děvče po tři sezony stkví se na všech tanečních zábavách a při tom zapomene se zasnoubit. Přijde jiná generace. A vy znáte naše divadla. To jsou pevnosti, proti kterým opevnění Met a Kronštatu jsou nevinnými torbami na botaniosování. Spíše pochovají deset mrtvol, nežli by vpustili jednoho živoucího. A přes tyto nedobytné pevnostní valy, přes ty, prosím, abyste mi podal svou ruku. Vy ve třicíti letech jste za nimi, já starý muž stojím a čekám venku. Váš vpuštění mě nestojí více, než jedině slovo — já sám mohl bych si nadarmo svou starou lebku o ty zdi rozbít. A proto jsem přišel (velmi náruživě) a nejste-li skutečným necitou a netvorem a neudusilo-li ve vás dosavadní vaše štěstí po-

slední špetku uměleckého spolucítění s bližním, potom — potom nemůžete mne oslyšeti!

Gerardo. V osmi dnech zpravím vás o svém rozhodnutí.

Dühring. Ach, na tohle jsem již příliš stár, veletčný! V osmi dnech podle vašeho měření času dávno již budu pod zemí. To zažil jsem už několikrát. (Pěstí bije do klavíru.) Hic Rhodus, hic salta! Račte se podívat, před pěti roky obrátil jsem se na vašeho intendanta — hraběte — jak se jmenuje? — hraběte Zedlice. „Co pak mi přinášíte, nejdražší, nejmilejší pane profesore?“ — „Operu, Excellenci.“ — „Tak, tak, novou operu jste sepsal. A to je výborné! To je výborné!“ — „Excellenci, nenapsal jsem žádné nové opery. Složil jsem starou operu. Před třinácti léty jsem tu operu složil.“ — To nebyla tato zde, byla to Marie z Medici. — „Ale proč proč pak jste nám ji nepřinesl? Hledáme něco nového. Toužíme po tom! S tím starým brakem švindlovati dál už není možná. Můj tajemník sjezdil kde jaké jeviště — nenašel ničeho a vy, který žijete mezi námi, tvorbu svou u vznešeném pohrdání světem nám odnímáte, o nás ani nezavadíte!“ — „Excellenci,“ povídám na to, „já tvorby své nechci nikomu odnímat, bůh mi svědek. Byl jsem tak smělým a před třinácti léty zadal jsem svou operu vašemu panu předchůdci, hraběti Tarnovu, a po třech letech byl jsem přinucen vzít ji nazpět proto, že nikdo se do ní za celá tři léta ani nepodíval. Prosím,

Excelenci!“ — „Ale tedy nám ji zde zanechte, nejmilejší pane professore, v osmi dnech nejdéle máte rozhodnutí.“ A při tom vzal mi partituru z ruky a šups, hodil ji do nejspodnější zásuvky ve stole a tam leží podnes . . . Tam podnes leží, můj vážený pane! Já, bělovlasé dítě, povídám ještě doma své manželce: „U divadla zrovna potřebují novou operu — je tak, jakoby už byla přijata.“ A uplynul rok, má stará, věrná manželka zatím umřela, ta jediná, která ještě pamatovala vznikání mé opery. (Vzlyká a utírá si slzy.)

Gerardo. Cítím s vámi upřimnou soustrast, avšak —

Dühring. Tam leží ještě podnes!

Gerardo. Snad jste opravdu bělovlasým dítětem. Skutečně pochybuji o tom, že já bych vám mohl pomoci.

Dühring. He, můžete starce, jakým jsem já, na téže cestičce, kudy vy jste postupoval svou vítěznou drahou ke slunci, viděti vzlykajícího! Ale zítra zase třeba vy budete na kolenou klečeti přede mnou a chlubití se tím, že mne znáte — a dnes muka a svíjení se tvořivého umělce jsou vám trudným poblouzením a vy nemůžete své lakotnosti, své žizni po zlatě, palice tvrdá, odepřítí ani jediné chvíle, již bylo by potřebí, abych já zbaven byl okovů své poroby —

Gerardo. Račte mi tedy zahrátí. Pojdte, prosím.

Dühring (usedne ke klavíru, otevře svou partituru a počne hrátí).
Ne, tak ne. Už to neumím dobře číst. (Zahráje

dvě terza, po té obrátí Hety.) To je ouvertura. Tou vás nechci zdržovat. Zde, račte se podívatí, scéna prvá. (Vhodí do kláves.) Zde totiž stojíte u smrtelného lůžka svého pana otce. Okamžik, prosím, okamžik. Nejprve se musím uklidnit.

Gerardo. Možná, že máte pravdu. Každým způsobem však se klamete, pokud mého vlivu se týče.

Dühring (hraje divokou orchestrací a zpívá při tom hlubokým, chraplavým hlasem):

Ha, smrt, ha, smrt, i tady v zámku
jak u nás v chatách pusté řádí.
Tak malý stejně jako velký . . .

(Opravuje se.) Ne, to je sbor. Chtěl jsem ho jen pfehrátí, jelikož je velmi zdařilý. A teď přijdete vy. (Hraje a doprovází se, zpívá chraplavě):

Můj život dosud až do této chvíle,
to byla tma Ha, vy postavy zrádné,
mou krev jste pily, příšery.
Já bloudil mezi vámi, bloud.
Mé oko suché jako troudu,
mně plakat více nelze,
žal spálil moje slze.

(Vyrusív se.) Nuže? (Ježto Gerardo neodpovídá, v divokém podráždění.) Ó, ty prázdné, naduté kreatury, které se dnes roztahují! Ti, kteří pro samou sublimní techniku ve dvacíti letech jsou s násobilkou u konce! Impotentní! Mistři pěvci, filistři, ať v nouzi nebo zahrnutí důstojenstvím! Tiší hlad

pomocí kuchařské knihy místo přírodou! Přírodě prý to odpozorovali — naivnost! Ha ha! Chutná to jako nakládaný mosazný přibor! Počali zaváděti umění místo života. Hráti pro umělce, místo pro hladové massy! Slepé, obmezené jepice! Mladí starci, jimž slunce Wagner morek vysušilo z kostí (Chyť Gerarda vášnivě za rameno.) Mám-li před sebou umělce, víte, víte, kde nejprve se ho chopím?

Gerardo (astapuje). Nuže?

Dühring (pusť ho a pravou svou rukou obmátvá jí tepou levé ruky). Tady, tady se ho chopím přede vším. A když tady není nic — ale prosím, račte poslechnouti dál. (Obrať listy.) Monolog celý vám hrát nebudu. K tomu bohužel nemáme teď času. Tuto, scéna třetí, závěrek prvního aktu. Nejprve přichází podruhův syn, který s vámi byl vychován na zánuku. Poslyšte — přichází — a před tím se rozloučil s velectěnou vaší paní matkou. (V partituru chvatně pročítaje.) Kdo jsi, ó, demone? Je volno vstoupit? (K Gerardovi.) To praví ona (čte dále.) Baruško, já to jsem Tvůj otec umřel? — Hle, tam leží. (Hraje a zpívá řetuli.)

Ó, laskav ke mně býval vždycky tuze,
že navždy mrtev, k své teď vidím hrůze.
Já bývala jsem jeho mazánek,
ó, zlá smrt oči jeho uzavřela,
ó, zavřela ty oči na zámek.

(Přestane hrát, s vysoká dívaje se na Gerarda.) Je to hudba, co?

Gerardo. Možná. Nedá se to hned posoudit.
Dühring (zahraje dvě, tři tempa). Panečku, to je něco jiného, než "Trubač Säkkingenský".

Gerardo. Důvěra vaše nutí mne k tomu, abych i já byl upřímný vůči vám. Nemohu si představit, kterak by mé zakročení mohlo vésti k vašemu prospěchu.

Dühring. Jak by ne? To známe. Chcete snad říci jinými slovy, že je to hudba zastaralá —

Gerardo. Zastaralá hudba? Jak to? Byl bych spíše soudil, že je to hudba moderní.

Dühring. Vlastně, že je to hudba moderní. Odpusťte, že jsem se přefekl. To už se někdy přihází v mém stáří. Jeden intendant napíše: Litujeme, operu nelze provést, hudba je poněkud zastaralá — druhý řekne: Litujeme, je to hudba příliš moderní. To, jinými slovy, znamená: nestojíme o vaši operu, protože jako skladatel nejste na slovo vzatý.

Gerardo. Zpívám Wagnera, milý pane. Nejsem kritikem. Přejete-li si býti uveden na scénu, obraťte se, prosím, nejlépe na ty, kteří jsou za to placeni, aby rozuměli tomu, co je či není dobrého. Můj úsudek v této věci, buďte ubezpečen, nikterak nepadá na váhu, kdežto ve své vlastnosti jako pěvec a umělec každým vysoce jsem ctěn a vážen.

Dühring. Drahý můj pane, vy mi nerozumíte. Mně můžete věřit, že, pokud mne se týče, já na váš úsudek skutečně nedám pranic. Jak by mne

vlastně mohl zajímati? Přece znám tenoristy. Proto také jsem vám jednoduše řekl: opera je dobrá. Hrají vám ji zde jen proto, abyste řekl: Chci zpívat Heřmana. Musím Heřmana zpívat!

Gerardo. Ani to vám nepomůže. Já musím dělati to, čeho na mne požadovati mají právo. K tomu jsem kontraktně donucen. Vy třeba celý týden můžete státi pod okny na ulici. O den více či méně — na tom nesmí vám záležeti. Kdežto já, neodjedu-li nejbližším vlakem, jsem pro tento svět na dobro ruinován. Možná, že snad ještě na onom světě dostane engagement pěvec, který se dopustil porušení kontraktu. Má pouta vyměřena jsou na míru kratší, než uvidla, v nichž běží elegantní kůň zapřažený do ekypáže. Pro každého, i pro toho, koho vůbec neznám, pokud materiální pomoci se týče, vždycky mám ruku otevřenou, i když to, co svým povoláním životnímu štěstí obětovati musím, nedalo by se zaplatit ročními pětkrátstatisíci franky. Ale žádejte na mě nejmenší projev osobní svobody, tož u otoka, jakým já jsem, příliš mnoho je žádáno. Já vašeho Heřmana potud zpívat nemohu, pokud vy jako skladatel nebudete na slovo vzatý.

Dühring. Ale prosím, jenom si ještě poslechněte. Uvidíte, jak se vám zalíbí!

Gerardo. Kdybyste tušil, co všechno by se mi líbilo a co si musím odříci — a jak mnohemu podvolit se musím, k čemu nemám ani té nejmenší chuti! Pro mne vlastně neexistuje nic jiného, než tyto dvě možnosti. Vy po celý svůj život byl

jste svoboden, byl jste svým mužem. Jak chcete chcete žalovat na to, že nejste na trhu? Proč nejdete na trh?

Dühring. Kupčení — křik — sprostota! — — Já to tisíckrát zkusil.

Gerard. Člověk má dělat to, co dovede, a ne to, co neumí.

Dühring. Všechno musí se naučiti.

Gerardo. Musí se učití tomu, čemu přiučít se je možná. Kdo mi ručí za to, že s vašimi skladbami není právě tak?

Dühring. Já jsem skladatel, pane!

Gerardo. Tím chcete říci, že jste celou svou energii obětoval na to, psáti opery.

Dühring. Zcela dobře.

Gerardo. A teď zbývá jen uvedení opery na jeviště.

Dühring. Zcela dobře.

Gerardo. Skladatelé, mně známí, dělají to právě naopak. Operu napíší jen tak mimochodem a celou energii svou vynaloží na to, aby operu dostali na scénu.

Dühring. To jsou umělci, jimžto já nezávidím.

Gerardo. To, myslím, je asi vzájemné. S těmito lidmi se však počítá. Něčím člověk být musí. Jmenujte mi slovného nějakého muže, který by nebyl na slovo vzatý. Nejsem-li skladatelem, božínku, jsem něčím jiným, proto ještě netřeba cítit se nešťastným. Já, nežli stal jsem se ko-

morním pěvcem a pěvcem wagnerovským, také jsem byl něčím jiným a byl jsem úplně spokojen. Víte, čím jsem byl, nežli mne objevili? — Čalounickým pomocníkem. Víte, co to je? (Gesta). Lepil jsem čalouny na zeď — mazem. Před nikým se netajím nízkým svým původem. A teď si pomyslete, kdybych jako čalounický pomocník byl si vzal do hlavy, že budu zpívat Wagnera! Víte, co by se mnou byli udělali?

Dühring. Zavřeli do blázince.

Gerardo. A právem. Kdo se nespokojí tím, čím je, nikam to nedotáhne. Rozumný člověk dělá to, v čem má štěstí, má-li smůlu, volí si zaměstnání jiné. Uvádíte úsudky svých známých. Je velmi laciné, získat uznání, které těch, kdo je napíší, pranic nestojí. Já od svého patnáctého roku za každou svou práci byl jsem zaplacen a byl bych si pokládal za hanbu, kdybych byl něco musil dělati zadarmo. — Padesát let bezvýsledného zápasu! To by i toho, kdo by byl úplně zbedněn, přesvědčilo o tom, že pachtí se za nemožným. Čeho jste ve světě užil? Hříšně jste život promarnil! Pokud mne se týče, nikdy jsem nepachtil se za nemožným. Ale tím vás mohu ujistit, pane, že jsem od svého nejtělejšího dětství neměl tolik zbytečného času, abych osmdnů byl mohl zevlovati po ulici. A když si pomyslím, že jako starý muž byl bych k tomu někdy donucen — — mluvím jen za svou osobu — ale nedovedu si ani představit, kde bych vzal tolik smělosti, abych někomu přišel na oči.

Dühring. S takovouhle operou v ruce? Já nedělám to pro sebe, je to pro umění!

Gerardo. Zneuznáváte umění. Dovolte, abych vám řekl, že umění je něco docela jiného, než čím láme si hlavu ostatní svět.

Dühring. Pro mne je tím nejvyšším na světě.

Gerardo. Toho náhledu jsou jedině lidé jako vy, jimž na tom záleží, aby s náhledem tím prorazili. Ale ostatně nikdo ve světě vám neuvěří. My umělci jsme věci luxu, a lidé předhání se tím, kdo nás přeplatí. Kdyby vy jste měl pravdu, račte mi říci, jak byla by možná opera, jakou je Walkyra, která jedná o věcech, jež publiku až hrůza jsou proti srsti. Když ale zpívám Siegmunda, i nejstarostlivější matka přivede své třinácti- a patnáctileté dcerušky s sebou. A já na jevišti rovněž mám absolutní jistotu, že v celém hledišti není jediného, kdo by se staral o to, co se děje. Kdyby se někdo staral o to, utekli by ven! A to prostě činili, pokud opera byla novou. Teď si zvykli, takové věci ignorovat, ani toho nepozorují, jako nepozorují v duchu, který je od jeviště dělí. To, povídám, je význam toho, co nazýváte uměním. Tomu obětoval jste padesát let svého života. Jsem-li to já či někdo nepatrnější — každé město má svého umělce, jehož úkolem jest, ten onen večer za tou onou záminkou se produkovati před obecenstvem. Zájem chytá se právě tak na soukromý jeho život, jako na veřejné jeho vystupování. Muž ten každým svým dechem náleží

obecenstvu a protože my propůjčujeme se k tomu za peníze, nikdo nikdy neví, má-li nás více zbožňovati či více námi pohrdati. Poptejte se, mnoho-li bylo včera v divadle lidí proto, aby slyšeli mne zpívat, a mnoho-li proto, aby na mne mohli zevlovat, jakoby zevlovali na čínského monarchu, kdyby zítra přijel. Víte, co je tak zvanou uměleckou potřebou mass? Volati bravo, výborné, házeti kytky a věnce, miti látku k zábavám, nechat se viděti, ukázati se, říkati Ach! a Och! a někdy vypráhnouti i koně — — to jsou reelni tužby, jež uspokojovati jest mou úlohou. Pro město, kde vystoupím pobostinsku, jsem já událostí takovou, jakou asi malému městečku je jarmark. Dají-li mi půl milionu, pomáhám živit celou legii drožkářů, pisálků, modistek, zahradníků a hostinských. Peníze přijdou do oběhu. Krev se rozproudí. Mladá děvčata se zasnubují, staré panny se vdávají, manželky padají za kofist domácímu příteli, tehyně mají ohromnou spoustu látky ku klepům. Stanou se nestěti a zločiny. U kasy pošlapány jsou děti, dáme ukradena je tobolka, pán v divadle zachvácen je šílenstvím. Tím vydělají lékaři, advokáti. — (Náhle odbočí.) Neříkám vám to z ješitnosti, nýbrž proto, abych vás s vašeho bláznění vyléčil . . . Měřítko pro význam člověka je ostatní svět a ne vnitřní přesvědčení, jež si osvojíte dlouholetým vysezením. Já sám jsem na trh nešel. Byl jsem tam přiveden. Neúspěch žádných zneuznaných geniů. Nejsme pány svých osudů, jsme zrozeni k tomu, býti otroky.

Dühring (Genž zamýšlen byl si prohlížet svou partituru). Račte si, prosím, ještě projítí jen první scénu druhého aktu. Park, račte vědět, jako na proslulém obraze, jež namaloval Wateau: *Embarquement pour Cythère* . . .

Gerardo. Ale řekl jsem vám přece, že nemám času. A čeho bych se dozvěděl z těch několika odtržených scen?

Dühring (zvolna partituru svoji skládaje). Nesoudíte o mně správně, milý pane. Tak naprosto neznámý, jako vám, přece nejsem ostatnímu světu. Jsem světu znám a mám své jméno. I Wagner velmi často o mně zmiňuje se ve svých listech. A buďte přesvědčen, kdybych umřel dnes, zítra je opera má uvedena na všechna jeviště. Šla by do celého světa. To je tak jisto, jako že moje hudba vždycky svou cenu podrží a nezmizí s modou. Sám berlínský můj nakladatel denně mi píše: Pro boha živého, proč pak už jednou nezemřete?

Gerardo. Jenom to jediné vám povím: od smrti Wagnerovy nikde posud nebylo citěno potřeby nějakých nových oper. Novou hudbou již předem všechny umělecké korporace a ústavy, všechny umělce i všechno obecenstvo popudil byste si proti sobě jako nepřátele. Chcete-li se dostat na scénu, napište hudbu, která hudbě dnešní podobna je jako vejce vejci; napodobujte tak, jak věrně napodobiti vůbec je možná. Vykraďte jednoduše celého Wagnera. Potom s přibližnou pravděpodobností můžete asi počítati na to, že budete uveden. Můj báječný věrejší úspěch sám

vás přesvědčí, že hudba stará ještě léta ve zdraví přečká. A v tom jsem za jedno se všemi ostatními vynikajícími umělci, s každým intendantem a s veškerým platicím publikem. Proč bych beze vší potřeby nechal do sebe vtloukati hudbu novou, když stálo to nějaké práce, než do nás všech vtlučena byla hudba nynější?

Dühring (podá mu chvějící se ruku). Jen toho se obávám, že jsem snad už příliš stár k tomu, abych se naučil krást. S tím dlužno začít, pokud je člověk ještě ve mladších letech, jinak nikdy se tomu nepříučí.

Gerardo. Prosím, nebuďte uražen. Ale, drahý pane, kdybich sám jen mohl — ta myšlenka, že musíte těžce zápasiti se životem — — (Chvatně.) Hleďte, právě náhodou bylo mi o pět set marek vyplaceno více, než — —

Dühring (dívá se naň hrdě, náhle obrátí se ke dveřím). Ne, ne, prosím, prosím, ó ne. Nevyslovte toho. Ne, ne, ne. Proto jsem nepřišel . . . Proto ne . . . Víte, veliký jeden mudrc pravil: Dobromyslní jsou všichni. — Ne, ne, vášnosti, nevěřte tomu. Nechtěl jsem vám přehrátí svou operu proto, abych z vás vyždímal . . . ne ne, k tomu dílko mé určeno není. Ne, prosím, ne, vášnosti, tak to nebylo míněno . . . (Prostředními dveřmi odejde.)

Gerardo (vyprovodí jej ke dveřím). Ó prosím. Bylo mi velmi příjemno.

Výstup 7

Gerardo (sám).

Gerardo (vrátí se a sklesne do lenošky, zadívá se na košík se šampaňským). Pro koho hltám ty všechny peníze? — Pro své děti? — Kdybich jaké měl! — Pro svoje stáří? — Kdo ví, nebude-li za dvě léta po všem. A potom:

Tu ach, tu ach,
na hračku, kterou kdysi měl,
svět dávno, dávno zapomněl . . .

Výstup 8

Gerardo, Helena Marova, (později sluha).

Helena (oslňující kráska, sedmadvacet let, ve vycházkové toaletě, s rukávníkem, velmi rozčilená). Ne, nikdo mi nezabrání, abych nevešla. Tys tomu člověku nařídil, aby mne nepouštěl k tobě?

Gerardo (vyskočí). Heleno!

Helena. Tys věděl, že ještě přijdu.

Sluha (ve dveřích, jež nechá otevřené, drže si tvář). Prosím, co bylo v mé moci, udělal jsem. Ale ta dáma vlepila mi —

Helena. Políček!

Gerardo. Heleno!

Helena. Snad jsem se měla nechat urážet?

Gerardo (k sluhovi). Jděte!

Sluha (zmrzí).

Helena (hodí svůj rukávník do křesla). Nemohu více žít bez tebe. Buď si mne vezmeš, anebo smrt si udělám.

Gerardo. Heleno!

Helena. Ruku na sebe vztáhnu! Srdce mi rozdíráš, odloučíš-li se ode mne. Ztratila jsem srdce i rozum. Ještě jeden takový den, jako byl věrejší, celý jeden den, kde jsem tě nespátřila — toho bych nepřežila. K tomu nedostává se mi dosti síly. Prosím tě, Oskare, vezmi mne s sebou! Prosím tě za svůj život!

Gerardo. Nemohu.

Helena. Všechno můžeš, co jenom chceš. Jak, proč bys nemohl? — Nemůžeš se odtrhnouti ode mne, aniž bys mne neusmrtil. To nejsou pouhá slova. Nevyhrožuji ti jimi: ale je tomu tak. To vím tak určitě, jako cítím tuto v srdci: zahynu, nebudu-li tebe více mít. Vezmi mne s sebou! Je to tvá povinnost jako člověka. Bude to jenom na krátko.

Gerardo. Heleno, dávám ti své čestné slovo, že mi nelze. . . . Čestné slovo ti dávám.

Helena. Ty musíš, musíš, Oskare! Můžeš-li nebo nemůžeš, sám nésti musíš následky svého jednání. Visím na tvém životě a ty a život můj — jedno jest. Vezmi mne s sebou, Oskare! Vezmi mne s sebou, nechceš-li prolít mou krev!

Gerardo. Vzpomínáš toho, co jsem ti řekl zde v těchto čtyřech stěnách v prvý den?

Helena. Ano, ano, ale co mi to pomůže?

Gerardo. Že o jakýchkoli pocitech, o jakýchkoli sentimentálnostech mezi námi dvěma uemůže býti řeči?

Helena. Jakáž pomoc! Neznala jsem tě. Nevěděla jsem, neměla jsem tušení, čím dovede býti muž, nežli těbe jsem poznala. Tys věděl, že to tak bude! Jinak byl bys hned oněhdy nevyloodil na mě slib, že při loučení nedojde k žádné scéně. A čeho bych ti byla neslibila, kdybys byl o to žádal. . . . Slib můj — to je má smrt. O život jsi mne připravil, zapudíš li mne.

Gerardo. Naprosto nemohu tě vzít s sebou.

Helena. Ó bože, bože, věděla jsem, že to řekneš. Věděla jsem to, nežli jsem přišla. Je to samozřejmé. Každé to řekneš. A oč jsem já lepší! — Jsem ženou, jakých jsou miliony. To všechno vím. — Ale já jsem nemocna, Oskare! Na smrt nemocna! Nemocna láskou! Smrti jsem bližší, nežli životu. To ty jsi učinil a jen ty mne můžeš zachránit, aniž bys sobě ukládal jakou obět — aniž bys sobě uložil — — Proč bys nemohl!

Gerardo (s důrazem na každém slově). Protože kontrakt můj vůbec mi zakazuje, se oženiti, i cestovati v právodu nějaké dámy.

Helena (zmatená). Kdo by ti mohl zakázat — ?

Gerardo. Má smlouva.

Helena. Ty nesmíš — ?

Gerardo. Nesmím se oženit, pokud kontrakt můj nevyprší.

Helena. A nesmíš ani . . . ?

Gerardo. . . . ani v průvodu dam cestovati nesmím.

Helena. Komu by na tom mohlo záležet?

Gerardo. Podnikateli.

Helena. Podnikateli? — Proč tomu by to překáželo?

Gerardo. Záležitost obchodní.

Helena. Protože — tvůj hlas — by tím snad utrpěl?

Gerardo. Ano.

Helena. Ale to je dětinské. Mělo by to vliv na tvůj hlas?

Gerardo. Ne.

Helena. Věří tvůj podnikatel takovému nesmyslu?

Gerardo. Ne, nevěří tomu.

Helena. V tom se tedy nevyznám. Nechápu, kterak — — kterak slušný člověk může vůbec takový kontrakt podepsat.

Gerardo. V první řadě jsem umělcem — potom teprve přijde na řadu i člověk.

Helena. Ano, to jsi. Veliký umělec. Eminentní umělec. Nechápeš, kterak tě musím milovat! To je to jediné, čeho ty, člověk tak moudrý, nemůžeš pochopit. Všechno to, co v tomto okamžení staví mne u tebe do nepříznivého světla, vyplývá jen z té skutečnosti, že ty jsi jediným, jenž stojí nade mnou, ze všech, jež až doposud

byla jsem nalezla — a tobě se líbit je mou jedinou touhou. Zuby jsem zatínala, abys nemohl pozorovati, čím jsi pro mne, z obavy, abych tě neznudila. Ale včerejší den uvrhnul mne do takového duševního stavu, jehož nesnesla by žádná žena. Kdybych tě nemilovala tak šíleně, Oskare, více bys o mne stál! To je brozné u tebe, že ty ženou, která v tobě vidí svůj celý svět, pohrdati musíš! Nejsem už více, než prázdné nic! A teď, když to jsi ze mne učinil, chceš mne zde zanechat! Můj život mi béřeš, Oskare! Vezmi si mé tělo i mou krev, jež tobě náleží, vezmi je také s sebou, nemá-li být zničeno!

Gerardo. Heleno!

Helena. Kontrakty! Smlouvy! Co jsou kontrakty! Což není smlouvy, která by se nedala obejít? Neužívej svého kontraktu jako zbraně, kterou mne ničíš! Nevěřím v žádné kontrakty. Dovol, abych šla s tebou, Oskare! Uvidíš, řekne-li jediné slovo o porušení kontraktu! Neučini toho, znám lidi! A řekne-li přece, je potom ještě dosti času pro mne, abych zemřela!

Gerardo. Ale Heleno, my přece nemáme žádného práva na sebe, jeden na druhého. Ani tobě není možná následovati mne, jako mne je daleko, takovou zodpovědnost vzít si na sebe. Nenáležím jen sobě samému: náležím svému umění.

Helena. Nemluv mi o svém umění! Co já se starám o tvé umění! Připnula jsem se ku tvému umění, abych tebou spíše byla povšimnuta. Což nebe takového muže, jako jsi ty, stvořilo proto, abys

každého večera byl paňácou davu? Nestydíš se, něčím takovým se ehlubit? Vidíš, že na mne to neplatí, že jsi umělcem. U poloboha, jakým jsi ty, nic takového na mne neplatí. A kdybys, Oskare, byl třeba trestancem, nic jinak bych pro tebe necítila. Sama nad sebou pozbyla jsem vlády. V prachu bych se před tebou svíjela, jak tuto dnes. Žebrónila bych za tvé milosrdenství, jako činím teď. Byla bych v tobě celá ztracena, jako jsem nyní. Smrt měla bych před očima, jako mám teď.

Gerardo (s úsměvem). Ty, Heleno, a smrt před očima! Ženy, které jako ty mají takový smysl pro požitky života, neumírají tak lehce. Znáš cenu života lépe než já. Jsi povahou příliš šťastně založenou, než abys život dávala za nějakou marottu. To nech jiným. Takové znám také: ubozí pololidé, k nimž příroda zachovala se macešsky.

Helena. Oskare, neřekla jsem, že se zastřelím. Kdy jsem něco takového řekla? Kde bych k tomu vzala odvahy? Řekla jsem, že musím umřítí, nevezmeš-li mne s sebou, — prostě umřítí, jako se umírá na kteroukoliv nemoc, ježto žiju jediné potud, pokud jsem u tebe. Beze všeho mohla bych žítí, bez domova, beze štěstí — ne však bez tebe, Oskare můj! Bez tebe žít nedovedu!

Gerardo (skříteč). Heleno, že se přece nemůžeš umoudřit! — Nutíš mne ku hrozné nezbytnosti. Zbývá mi ještě deset minut. Takové scény, jakou mi tu hraješ, před nikým nemohu zodpovídati. Mohu

ti věnovati pouze ještě deset minut. Neuklidniš-li se za tu dobu, Heleno, — nemohu tě tak zanechat sobě samotné!

Helena. Celý svět mne může tuto viděti.

Gerardo. Ale považ, Heleno, čemu bys se tím vydala!

Helena. Jakobych něčemu ještě vydati se mohla!

Gerardo. Svého společenského postavení tím pozbudeš!

Helena. Jenom když neztratím tebe!

Gerardo. A tvoji příbuzní?

Helena. Nenáležím více nikomu, než tobě.

Gerardo. Ale já tobě nenáležím!

Helena. Nemohu již více ztratit, nežli svůj život.

Gerardo. A tvoje děti —!

Helena (vztyčí se). Kdo mne jim uloupil, Oskare? Kdo mne vyrval mým dětem?

Gerardo. Snad jsem já ti to nabídl?

Helena (v nejvyšší vášni). Ně, ne, ne! Nevěř tomu! Já tobě sama vrhla jsem se na krk a dnes učinila bych to znovu, znovu bych se ti na krk uvrhla! Žádná rodina, hřko mne toho nezdrží! Zemru-li, potom jsem žila, Oskare! Tebou žila! To děkuji tobě, že jsem poznala samu sebe! Tobě to děkuji, Oskare! Tobě, tobě!

Gerardo. Heleno! Vyslyš mne klidně —

Helena. Ano, ano — ještě deset minut —

Gerardo. Klidně mne vyslechni. (Oba usednou na pohovku.)

Helena (ztroule se naň dívajíc). To děkuji tobě . . .

Gerardo. Heleno . . .

Helena. Nechci, abys mne miloval . . . Jen s tebou dýchati týž vzduch . . .

Gerardo (snaže se nabytí rozvahy). Heleno, klidně mne vyslechni . . . Na muže takového, jakým jsem já, nehodí se žádný z občanských pojmů života. Ve všech zemích Evropy poznal jsem ženy ze společnosti. Způsobily mi na rozchod scény takové jako dnes ty — konečně uznaly, co dlužny jsou svému postavení; uklidnily se a zmoudřely. Takový výbuch citů jako u tebe dnes prvně v životě jsem zažil Heleno — ke mně denně přichází pokušení, abych odhodil své jho otrocké, abych s tou onou ženou vtáhl se někam do idyllické Arkadie . . . Ale člověk má své povinnosti. Každý z nás má povinnosti své, ty jako já A povinnost jest příkázáním nejvyšším . . .

Helena. To musím já nyní lépe vědět, Oskare, co je mým nejvyšším příkázáním!

Gerardo. Co tedy? — Snad láska tvoje ke mně? — Tak mluvíte vy všechny. Co žena chce provést, to je u ní dobrým — a kdo se jí nepodrobí, je špatný člověk. To je z těch pisálků moderních komedií. Aby měli plné domy, postaví svět na hlavu a nazývají to vysokomyslností, když své děti a rodinu uvrhne žena ve zkázu, aby šla za svou rozkoší. Konečně, nezneuznávám ani půvaby života v holubníku. Ale, co jsem na světě, milá Heleno, vždy nejprve měl jsem na zřeteli svou povinnost. Potom, když příležitost se naskytla, dovedl jsem i třeba plnými

doušky užívat. Kdo však nedostojí svým povinnostem, není oprávněn, na kohokoliv klásti nároky nejmenší . . .

Helena (odvrácena, blouznivě). To však nikomu, kdo mrtev, života nevrátí . . .

Gerardo (nervosně). Heleno, já chci ti život navrátit! Chci ti navrátit, cos pro mne obětovala! Vezmi to, pro boha! Není toho tak mnoho! — Heleno, kterak může se žena k takové hanbě snížit! Kde je tvé sebevědomí! S jakým to opovržením byla bys mne odmítla, kdybych se byl do tebe zamiloval! Kdybych byl chtěl být žárlivým! Čím byl bych v očích tvé společnosti! Člověkem, který je paňácou davu! A kdyby mne třikrát tak platili . . . Chtěla bys se zabít pro člověka, jenž před tebou sto žen miloval, jež po tobě sto žen milovati bude! Aníž by se tím vyrušovali nechaly . . . Chceš, aby tvoje smrt před bohem i před lidmi tě učinila směšnou?

Helena (odvrácena). Víím dobře, že nemožné žádám na tobě — ale, co jiného mi zbývá?

Gerardo (konejšivě). Heleno, dal jsem ti vše, co jsem mohl. Více než tobě nemohl bych dát žádné kněžně. Nanejvýš mohl jsem tě učinit na dosmrť nešťastnou . . . Propusť mne nyní! Chápu, že je ti za těžko, ale — člověk často myslí, že musí umřít . . . Věř, že nebojím se o svůj život — i když zdá se krásným v povolání umělce — A než se člověk ohlédne, nemyslí už na to. Spokoj se tím, Heleno, že láska naše byla náhodou. Nehledali jsme se, protože jsme se

měli rádi, a milovali jsme se proto, že jsme se našli. Jeden druhého sotva se na jméno zeptal . . . (Křtí rameny) Měl bych nésti následky svého jednání, Heleno? Myslíš vážně, že bych tě nebyl odmítnul, když jsi přišla předstírajíc výmluvu, abych vyzkoušel tvůj hlas? — Na to přednosti své ceníš příliš vysoko! Na to příliš dobře sama se znáš. K tomu jsi příliš hrda na svou krásu. — Nebyla jsi svého vítězství úplně jista, když jsi přišla?

Helena (odvrácena). To bylo před osmi dny. — A čím jsem dnes!

Gerardo (věcně). Heleno, sama si polož otázku: jaká volba zbude muži v takovém případě? Platíš za nejkrásnější ženu v celém městě. Mám já jako umělec vydati se v pověst bubáka, který ve svých čtyřech stěnách uschová se před každou návštěvou? Druhá možnost je ta, že jsem tě přijal a stavěl se, jakoby ti nerozuměl. Tím, aniž bych v nejmenším toho zasluhoval, vydal bych se v posměch jako hlupák a nemotora. — Třetí možnost: — Ale to je nejvš nebezpečno! — byl bych ti co nejzdvořileji vysvětlil totéž, co ti povídám nyní — Ale to je svrchované nebezpečno! Nehledě k tomu, že bys mi ihned co nejurážlivějším tónem odpověděla, že jsem hloupý, domýšlivý troup — mohlo by mne to, jakmile by to vešlo ve známost, před celým světem postaviti do zcela zvláštního světla. A jaké v nejlepšíh případech byly by následky toho, kdybych nabídnuté

mi holdování odmítl? — Že ve tvých rukou stal bych se opovrženou, bezmocnou loutkou, terčem tvého ženského vtipu, bubákem, jehož ty, pokud by se ti jen líbilo, bez trestně, mohla bys dráždit, urážet, dohánět až k šílenství, mučiti na skřipci . . . (Povstáváje.) Sama řekni, Heleno, co mi jiného zbývalo?

Helena (ztrnule naň hledí a jakoby za pomoc prosila, dívá se kolem, zachvěje se a hledá slova).

Gerardo. V tom případě zbyla by mi jen jediná volba: buď získati si nepřítelkyně, která mnou opovrhne, nebo — získati si nepřítelkyně, která — má přede mnou alespoň respekt. A — (hladě jí vlasy). Heleno! — Takovou ženu, jejíž krása tak všeobecně je uznávána, nedám sebou opovrhovati. — — — Odváží se tvoje pýcha i nyní ještě ku prosbě, abych vzal tě s sebou?

Helena (prolévaje slzy). Ó bože, ó bože, ó bože, ó bože!

Gerardo. Postavení tvé dalo ti možnost mne provokovati. Pokusila jsi se o to. To mohu ti konečně zapomenouti. Ale sobě toho nezapomenou, musil-li bych svoje práva hájiti. — Žádný muž nemohl vůči žádné ženě býti upřímnější. Řekl jsem ti hned, že o sentimentálnosti mezi námi nemůže býti řeči. Řekl jsem ti, že postavení mé nedovoluje mi, abych se jakkoliv vázal . . . Řekl jsem ti — že — pohostinské mé hry dneska jsou u konce . . .

Helena. Hlava se mi točí. Slyším jen slova — slova — slova! Ale (chvatně ohledávajíc hrdlo a srdce) mne škrtí zde a škrtí tu! Oskare — je hůře, nežli se domníváš! O ženu jako jsem já méně či více — dvěma dětem dala jsem život. Co bys řekl... co bys řekl, Oskare, kdybych zítra šla — k jinému a kdybych — kdybych jej pokochala jako tebe — co, co bys tomu řekl? — Mluv!

Gerardo. Nic — — — (Dívá se na hodinky.) Heleno...

Helena. Oskare! (Na koleno.) Život chci na tobě! Život mi daruj, život! Naposledy tě o to prosím! Požaduj co chceš! Jenom toho ne! Jenom ne umřít! Nevíš, co děláš! Jsi pozbaven smyslů! Nemůžeš za sebe! — Naposled! — Ošklivíš si mne, že tě miluji! Že tě tak příliš miluji! Nedej, aby ta chvíle zašla nadarmo! Zachraň mne! Zachraň mne!

Gerardo (mocí ji pozvedaje). Poslechni přece po dobrém... Poslechni, co ti pravím!

Helena. Co, co, co?

Gerardo. Heleno, jak staré jsou tvoje děti?

Helena. Jedno šestileté, druhé čtyřleté.

Gerardo. Obě děvčátka?

Helena. Ne.

Gerardo. Čtyřletý je chlapec?

Helena. Ano.

Gerardo. Holčička šestiletá?

Helena. Ne.

Gerardo. Oba chlapci?

Helena. Ano.

Gerardo. Nemáš s nimi soucitu?

Helena. Ne.

Gerardo. Kterak byl bych rád, kdyby náležely mně! Heleno — chtěla bys mi jich přenechat?

Helena. Ano.

Gerardo (polo zertem). Kdybych byl tak osobovačný jako ty — kdybych si vzal do hlavy: budu milovati tu a tu určitou ženu a žádnou jinou nemohu milovati —! Oženit se s ní nemohu. S sebou vzítí ji rovněž nemohu. A odejet musím — Co bych si potom sám s sebou počal?

Helena (od této chvíle stále klidněji). Ano, ano. Tak jest. Zajisté. Chápu tě.

Gerardo. Buď přesvědčena, Heleno, že kromě mne je na světě ještě spousta mužů. Budiž tobě setkání naše pokynem. Pravíš, že beze mne žítí nemůžeš. A mnoho-li mužů vlastně znáš? Čím více jich poznáš, tím více poklesnou v ceně. A potom k vůli žádnému muži nevezmeš si život. Neceníš se více, než já cením ženy.

Helena. Myslíš, že jsem podobna tobě. Nejsem.

Gerardo. Mluvím zcela vážně, Heleno. Nikdo z nás nemiluje pouze bytost jedinou, kromě toho, který by jiné bytosti vůbec neznal. Každý miluje ten druh, který zas všude najde. Tak miluješ ty mne, tak já tebe.

Helena (s úsměvem). A najdeme-li svůj druh, jsme už také vždycky jisti, že láska naše bude opětována?

Gerardo (nutě jí usednoucí na pokovku). Nejednáš správně, Heleno, žaluješ-li na svého muže. Proč samu sebe líp jsi neznala? Každé mladé děvče má volbu svobodnou. Žádná moc na světě nemůže mladou dívku přinutit, aby náležela někomu, kdo jí není po chuti. To je nesmysl, který světu namluviti chtějí jen ty ženy, jež pro materiální zisk se zaprodaly a potom rády by se vyzuly ze svých povinností.

Helena (s úsměvem). Porušily smlouvu, pravda-li?

Gerardo. Prodávám-li se já, mám alespoň co jednati s poctivým člověkem.

Helena (jako prvě). Ale, kdo miluje, není poctivým?

Gerardo. Láska, milá Heleno, je ctností příliš občanskou. Milován býti chce ten, kdo se neodvází ven do světa. Kdo bojí se porovnávání s druhými lidmi, komu chybí odvaha, pustiti se v zápas veřejný. Milován býti chce ještětný, prázdný básník, jemuž je potřebou, aby kýmkoliv ve světě byl zbožňován. Milován býti chce sedlák, který ženu svou zároveň s potahem zapřáhne do svého pluhu. Láska je útočištěm peciválků a lenochů. — Ve velkém světě, v jakém já žiti musím, má každý člověk svou uznanou, pozitivní cenu. Tu není žádných mysterií, jež by mohly teprve býti objevovány. Najdou-li se dva, vědí na vlas, co mají souditi o sobě, a k tomu nepotřebují lásky.

Helena (ještě jednou něžně prosíc). Mne nechceš uvést do svého velkého světa?

Gerardo. Heleno, — chceš věnovati štěstí celého života a štěstí svých drahých za pomijivou, chvilkovou rozkoš —?

Helena. Ne.

Gerardo. Slibuješ mi tedy, že se klidně a moudře vrátíš domů?

Helena. Ano.

Gerardo. A že neumřeš, — ani ne tak, jako se nemocí umírá?

Helena. Ano.

Gerardo. Slibuješ mi to?

Helena. Ano.

Gerardo. Že dostojíš svým povinnostem jako matka a — manželka?

Helena. Ano.

Gerardo. Heleno . . .

Helena. Ano. Co chceš více? Slibuji všechno!

Gerardo. Že mohu klidně odjet?

Helena (vstává). Ano.

Gerardo. Ještě polibek?

Helena. Ano, ano, ano, ano, ano!

Gerardo (když byl jí docela slibal). Na přesrok, Heleno, budu zde opět zpívat.

Helena. Na přesrok! Zajisté, poklade můj!

Gerardo (střuplně). Heleno!

Helena (podá mu ruku, pozvedne svůj rukávnik ze křesla, vyndá z rukávniku revolver, vypálí před hlavou a sklesne).

Gerardo. Heleno! (Zmateně běží v pravo, v levo a sklesne do křesla.) — Heleno! —

(Pomlčka.)

Výstup 9

Předešli, piccolo, dvě pokojské, posluhovačka, majetník hotelu Müller a sluha.

Piccolo (vstoupí, hledí na Gerarda a Helenu). Milost — milostpane!

Gerardo (nepohne sebou).

Piccolo (přistoupí k Heleně).

(Dvě pokojské s posluhovačkou, jež nese okoy s vodou na mytí podlahy, protlačují se váhavě a přistupují k Heleně. — Po chvíli pomlčky.)

Posluhovačky. Ještě žije.

Gerardo (vyskočí, kvapí ze dveří a srazí se s Müllerem. Táhne jej ke dveřím.) Pošlete pro policii. Musím býti zatčen. Kdybych odecestoval, byl bych netvorem, zůstanuli, jsem ruinován — ruinován — nedostál jsem smlouvě, zrušil jsem kontrakt. Ještě mi zbývá (dívá se na hodinky) minuta a deset vteřin. Rychle! Nežli ta chvílka uplyne, musím býti zatčen!

Müller (*piccolovi*). Rychle pro nejbližšího strážníka!

Piccolo. Běžím.

Müller. Utíkej, co můžeš.

Piccolo (odkvapí).

Müller (*Gerardovi*). Neračte se znepokojoval, prosím, vašnosti, takového něco často se u nás přihází.

Gerardo (poklekne vedle Heleny, chopí se její ruky). Heleno! — — Ještě dýchá! — Žije posud! (K Müllerovi.) Až mne zatknou, bude to platiti jako force majeure — vyšší síla. A kde jsou mé kufry? — Vůz čeká venku?

Müller. Už dvacet minut, k službám. (Jde ke dveřím a vpusť sluhu, který odnáší jeden z kufřů.)

Gerardo (nad Helenou skloněn). Heleno! (Pro sebe.) Škodit mi to nemůže. (Müllerovi.) Pro lékaře jste neposlal?

Müller. Už bylo telefonováno... Přijde hned.

Gerardo (chopiv Helenu pod pažemi snaží se ji pozvednouti.) Heleno! — Neznáš mne více, Heleno? — Lékař bude tu to nevidět! — Tvůj Oskar, Heleno! — — Heleno!

Piccolo (ve dveřích, jež zůstanou otevřeny). Strážníka jsem nenašel.

Gerardo (na všechno zapomenuv, vyskočí, necháváje Helenu sklonouti na koberec). A zítra večer zpívat Tristana. (Narážeje na různý nábytek prostředními dveřmi vyrazí ven.)

(Opouští.)

MLADÝ SVĚT.

KOMEDIE O TŘECH DĚJSTVÍCH
S PŘEDEHROU.

NAPSAL

FRANK WEDEKIND.

PŘELOŽIL

DR. ANT. KLOSSE.

• • V PRAZE. • •

KNIHKUPCEMÍ ALEXANDER STORCH NAKLADATEL
FERDINANDOVA TRÁDA ČÍS. 12.

Hra se hraje ve větším městě jižního Německa.

Mezi předehrou a prvním dějstvím uplynuly 4,
mezi druhým a třetím dějstvím 2 léta.

Ohledně práva provozovacího jest nutno doroz-
uměti se s překladatelem (Praha 353—I.).

OSOBY PŘEDEHRY.

Ředitelka **Pansegrauova**.
Professor **Ilsebein**.
Anna Launhartova.
Marketa Rappartova, její sestřenice.
Richarda Russova.
Arna Brüchmannova.
Alma Wallbrechtova.
Gertruda Eikemeierova.
Lenka Krollova.
Hedvika Fischerova.
Elsa Hummelova.
Karel Rappart, Marketin bratr.
František Ludvík Meier.

Předehra.

Školní světnice s dvěma uprostřed, jimiž lze viděti verandu a za ní zahradu. Na pravo dvě školní lavice o 3 až 4 sedadlech, na levo kathedra.

1. výstup.

Professor Ilsebein, Anna Launhartova, Gertruda Eikemeierova, Richarda Russova, Arna Brüchmannova, Lenka Krollova a Hedvika Fischerova.

Umístnění:

Hedvika
Lenka
Arna

Richarda
Gertruda
Anna

Ilsebein

Anna. Leonardo da Vinci byl oním slavným mistrem, jenž zahájil zlatou dobu italského malířství.

Ilsebein (stár a churav). Leonardo da Vinci byl oním slavným mistrem — A vám, Gertrudo, bude snad lze nám říci, čím tento Leonardo da Vinci byl ještě mimo to.

Gertruda. Leonardo da Vinci byl nadán duchem badatelským a mnohostrannou tvůrčí silou.

Ilsebein. Mnohostrannou tvůrčí silou — A čím pak vyznamenává se, má milá Richardo, oněch několik málo děl tohoto bohem nadaného umělce?

Richarda. Oněch několik málo děl tohoto nadšeného myslitele vyznamenává se měkkým, ale nanejvýš vyspělým spracováním.

Ilsebein. Formulovala jste to právě tak vhodně jako úsečně — měkkým, ale nanejvýš vyspělým a svěžím provedením — Nu povězte mi, Arno, kdy pak žil tento Berthold Schwarz italského malířství, smím-li se tak vyjádřit.

Arna (otvírajíc za Anninými zády knihu). Leonardo da Vinci žil od r. 1452—1519.

Ilsebein. Berthold Schwarz žil od r. 1453—1590.

Arna. Od r. 1452.

Ilsebein. Dobře, Arno, od r. 1452—1490.

Arna. Až 1519.

Ilsebein. — až 1519 — Šeptáte tak tajuplně, že se člověk splete i ve věcech nejznámějších. A kdož pak byli nejvíce vynikajícími žáky tohoto Bertholda Schwarze? Lenko? (ana Lenka otvírá knihu). Nedívat se do knihy. Ta zvučná jména. Hedviko, jmenujte je své sousedce — I ty Brute — Ale přec ouen Platon — Nuž, Anno, pomozte těm panbám zpozdilým, jež opět zapomněly nalít olej ve svou lampu.

Anna. Nepamatuji se na nějakého žáka.

Ilsebein. Anno! Anno! Vy rovněž jste nenalila oleje do své lampy?

Arna (dívajíc se do knihy). V knize není o Platonovi ani slůvka.

Ilsebein. Kdybyste se byla do knihy podívala, Arno, byla byste věděla, co v knize stojí — Gertrudo — Vy však, má milá, milá Richardo

Všechny. O Platonovi není v knize nic, v knize není nic o Platonovi.

Ilsebein. Ale to jest nám vědět (otevřev svou knihu). To bych se byl přec — vždyť je zná každý začátečník — ten zářný průvod — Máte pravdu, máte pravdu, zdá se, že skutečně nikdo.

Arna. Smíme si poznamenati ty žáky na okraji?

Všechny. Platona, Platona.

Ilsebein. Platona, vite — jest mi totiž k lítosti mé — ovšem stává se to — přece jsem měl pravdu, hleďte, zde u onoho velkého Rafaëla Santi de Urbino se výslovně činí zmínka o značném počtu velevýznamných jeho žáků... (na verandě se zvoní). Teď máte právě svou volnou hodinu, mé dámy. Stuchejte se hodně v zahradě — ale s mírou, Arno! Buďte s verandy bdítí nad vašími hrami. Na nejbližší hodinu se připravte na velkého Rafaëla Santi de Urbino (prý).

2. výstup.

Předešlé bez Ilsebeina.

Richarda (vstane). Konečně!

Anna. Říšo, rychle!

Gertruda. Čas kvapí.

Všichni. Zahájí — Říšo!

Richarda (zavodne za katedru).

Arna (vstane). Ach, napíšu to tatínkovi.

Gertruda. Jestě schází Alma a Elsa.

Anna. Jdi pro ně, Hedviko. Bylo by nám vyřídit spoustu spisů.

Arna. Ať se doma dovědí, jak se postarali o duševní potřeby svého dítěte.

Anna. Sepsalas protokol, Arno?

Všichni. Náš protokol, Arno! Náš protokol.

Arna. A ty Anno, mi to potvrdíš.

Anna. O čem vlastně ještě přemýšlíš?

Arna. O tom, jak nás tu systematicky dohánějí k smrti nudou.

Anna. Zdali pak jsi sepsala náš protokol?

Arna. Eh, ten váš nesmysl.

Všichni. Arno!

Arna. Při každém třetím slově mi padalo péro z ruky.

Anna. Říšo, musíme přikročit k nové volbě.

Richarda (zvoní na sklenici). Prosím o ticho!

Všichni. Ach!

Richarda. Táže se tě, Arno: Sepsalas protokol?

Arna. Sepsala, bůh ví, že sepsala, sepsala včera večer v posteli. Když jsem skončila, skočila

jsem k zrcadlu. Myslila jsem, že mi narostly kníry.

3. výstup.

Alma Walbrechtova, Elsa Hummelova. Předešlé.

Alma (vstupující). Jako by to u ní bylo něčím tak strašným.

Umístění.

Elsa	Anna	
Hedvika	Gertruda	Richarda
Lenka	Alma	
Arna		

Richarda (zvoní na sklenici). Arno, přečti svůj protokol.

Arna (vytáhne z pod lavice sežloutlý foliant a rozevře jej před sebou).

Gertruda. To je protokol z doby renaissance.

Arna (listující). V předu jsou záznamy nějakého malého obchodníka potravinami.

Všichni. Trudo, pozor!

Arna (ote). Dne 15. května 1895 krátce po snídani vstoupí do třídy pí. ředitelka s tváří, jakoby byla právě viděla, jak spadl s nebe velký vůz.

Všichni. Slyšte, slyšte.

Arna (ote). Elsinka Hummelova, domnívající se, že přišlo se na stopu jisté růžové korespondence, vezme neprodleně do zaječích.

Elsa. Vznáším ohrazení.

Všichni. Nic platno, nic platno!

Richarda. Dál.

Arna (ste). Sotva že ostatní odeberou se s bušicím srdcem na svá místa, prohlásí pí. ředitelka, že byla právě v ložnici čis. 1. nalezena tlustá kniha, do níž by se byla nikdy nenadála, že setká se s ní v ložnici svých žaček. Tu jako šátek zblednuvší Gertruda Eikemeierova, chce se horem pádem přiznati. Jen stěží podaří se pisatelce těchto rádků, odvrátiti dívku od nepředloženého kroku.

Gertruda. To je toho, „Tisíc a jedna noc“ pro dospívající mládež s 25 skvostnými dřevorytby.

Richarda. Ano, styď se, Trudo —! Četba to, jež jiné dívky nudí už v sedmém roce. — Čti dále, Arno!

Arna (ste). Zatím přibelhá se s tlustou knihou professor Ilsebein (při čemž budiž podotčeno, že se tento muž po celý výstup neodvážil pozdvihnouti oči).

Anna. Výborně.

Arna. Načež Anna Launhartova prohlásí, že jest vlastnicí. Byvši otázána, jak nabyla držby tlusté knihy, Anna Launhartova vypoví, že dostala „Kürschnerův lexikon“ před 3 roky k vánocům od matičky, ale že v něm až do dnešního dne nenalezla nic, co by nebylo lze čísti. Na to odvěti pí. ředitelka, že ona, pí. ředitelka velmi mnoho toho v něm nalezla, čeho nelze mladé dívce číst, ba, co jest s to štěstí života mladé dívky podryti. — Ježto prý tedy Anna tu tlustou knihu

„Kürschnerův lexikon“ obdržela k vánocům, sprostuje se všeho obvinění, při čemž pokynula starému Ilsebeinovi, aby odstranil corpus dilecti.

Anna. Corpus delicti — Corpus dilecti znamená tělo milovaného.

Arna. E ty, se svou latinou (ste). Hořce plačíc zapřisáhá Anna pí. ředitelku, aby ji přec upozornila na ona místa, jež jsou s to podryti štěstí života mladého děvčete, v čemž jí co nejučinněji podporují její spolužačky.

Elsa. O tom jsem nic neslyšela — Pokud vim, nikdo ani nemukl.

Arna. Lenka přec prohlásila, že nemůže bojovati proti větrným mlýnům.

Lenka. Já jsem jen řekla, že se nemůžeme vyhnouti neviditelným nebezpečím.

Richarda (zvoníc na sklenici). Tedy tu vedlejší větu vynech.

Všechny. Nevynechat, nevynechat.

Arna. Podtrhnu ji -- tak se stane po právu všem.

Všechny. Dále.

Arna (ste). Souhlasilo by sice, vykládá pí. ředitelka, s moderními zásadami o výchově dívek, kdyby nás upozornila na ona místa, blaho života mladé dívky ohrožující, ježto však zásady ty jsou bludny, vytkla si za úkol je potírat, a že v tomto boji, v němž jí věrué po boku stojí professor Ilsebein, setrvá, co živa bude. Že prý

ona místa, pokud se jich dopátrá označí osliva ušíma a zašle pak Kürschnerův lexikon Annině matce k důkladnější prohlídce.

Anna. Což matinku asi příjemně překvapí.

Arna (ste). Lze říci, že rozhorčení, jež po odchodu feditelčině ze třídy zavládlo, bylo bezměrným. Gertruda Eikemeierova nazývá takové jednání neomaleným, Lenka Krollova srovnává je s řízením proti čarodějnicím, Alma Walbrechtova vstane a napíše na tabuli velkými písmeny „Eppur si muove“ — Mezi tím vykládá velmi klidně Anna Launhartova, že jen samy vinu nesem', nedbá-li se takto při nás lidské důstojnosti, poněvadž nám dívkám netane na mysli vyšších cílů než vdavky. Proti této domněnce se co nejrozhodněji obražují Lenka Krollova, Gertruda Eikemeierova, Hedva Fischerova, Alma Walbrechtova, Elsa Hummelova a Arna Brüchmannova — Na jich ujistění vyzve právě uvedené Richarda Russova, aby si vzájemně daly slib a zavázaly se přísahou, že se neprovdají, dokud nebudou nejkřiklavější zlořády odstraněny z výchovy dívek. Návrh uskučtěně s nadšením. Se slibem tím a pod heslem „Eppur si muove“ vstupuje v život sdružení mladých dívek a tím též v boj a odříkání. Necht' vzkvétá a zvítězí, jsouc stkvělým vzorem všem, kdož vinou svou, neb bez viny lidské důstojnosti pozbyl', k čemuž mu volám, jakož i sestřím v něm, nřímavé „Na zdar!“

Všichni. „Na zdar! Na zdar! Na zdar!“

4. výstup.

Ilsebein, předešlé.

Ilsebein (středem, maje v ruce rozevřený časopis). Vážně jest mi vám připomenouti, milé dámy, že mi uloženo, abych bděl s verandy nad vašimi hrami, čehož mi bez vaší laskavé součinnosti dobře nelze.

Elsa. My si hraje, pane professore.

Ilsebein. Tak, tak, a na co pak si hraje?

Lenka. Na „Eppur si muove“.

Všichni. Ale, Lenko!

Ilsebein. Na to jsme si za našich časů ještě nehrávali. Řcete, což nelze si na to vaše „Eppur si muove“, hráti také v zahradě, kdyžt' mi jednou uloženo

Richarda. Budeme vám neskonale vděčny, p. professore, ponecháte-li nás pro dnešní volnou hodinu bez dozoru a opustíte-li nás.

Ilsebein. Ale můj ty milý bože, ještě jednou vám to opakuji, drahá Richardo, což mi lze víc činiti, než čisti svůj časopis. Ale, ani ty noviny si nemohu v klidu přečísti, když sedíte zde a jedna přes druhou voláte nazdar.

Arna (dorozuměvši se s ostatními, tlumeným hlasem). Ó (za Ilsebeinem).

Ilsebein (obrátil se). Ó? Arno, proč voláte ó?

Hedvika (za Ilsebeinem). Ó!

Ilsebein (obrátil se). Proč voláte vy, ó, Hedviko?

Elsa a Lenka (za Ilsebeinem). Ó, ó!

Ilsebein. Co má znamenati toto strašlivé ó? (any dívky plaše ustupují). Tož rcete přeci slovo aspoň, mé drahé.

Všichni. Ó, ó, ó!

Ilsebein (zoufale). Ale můj ty milý bože. — Co, co, pro bůh. Tak — tak — ano, ano — he he he (zapíná si v rozpacích kabát). Ovšem, ovšem. Bývám někdy tak poněkud roz —, poněkud roz — (any dívky mlčky a vážně stojí v lavicích). Pro — prosím tisíckrát za prominutí, mé dámy (ustupuje). Neračte se o tom, prosím, nikomu zmiňovati (kloní se ve dveřích) ještě jednou prosím, mé dámy, za prominutí, tohoto nedostatku eh -- eh bez-taktnosti (prýč).

5. výstup.

Předešlé bez Ilsebeina.

Arna. Dost smutné, že si musíme pomáhati takovými prostředky.

Richarda. Účel světi prostředky. Učinilas to v zájmu naší myšlenky.

Arna. Vraťme se k dennímu pořádku.

Richarda (zvoni na sklenici). Vraťme se k dennímu pořádku.

6. výstup.

Ilsebein (rychle vstoupí). Neračte se nijak rušiti v denním pořádku (chopí Elsu za ruku). Pojdte sem (vede ji ku předu v pravo). Poslouchejte Elso, proč jste volala ó?

Arna (přistoupivši). Ale, pane professore.

Ilsebein. Nu? Vás se neptám.

Arna. Ale to dítě se ostýchá.

Ilsebein. Ostýchá? Před svým starým professorem?

Arna (šeptá mu do ucha).

Ilsebein (tekne se). Kde že? Jako dlaň?

Arna. Což pak jste se nepodíval?

Ilsebein. V zadu? na zádech? Ne, — ale zde nemohu!

Arna. O mne by nebylo.

Ilsebein (ohmatáváje si záda). Ale já nemohu toho nejmenšího —

Arna. Počkejte! (otočí ho a vede mu ruku k cípu svého kapsníku, který mu drží na zádech).

Ilsebein. Ale můj ty bože, milosrdné nebe. Můj nejlepší kabát. Kde, pro bůh, jsem si to, já nešťastník, zase . . .

Arna. To se dá ještě spraviti.

Ilsebein. Myslite? — Jak živ jsem — —

Lenka. Není to tak zlé, jak se vám zdá.

Elsa. Jest viděti jen podšívku.

Ilsebein. Všemohoucí bože!

Arna. Jděte, ať vám to pí. ředitelka spraví.

Ilsebein. Ale takhle se přec nesmím před ní objeviti.

Gertruda (sejmonc se zdi jeho svrechnik). Zde, zde, p. professore.

Ilsebein. Můj svrechnik. Děkuji vám, předrahá Gertrudo. Děkuji vám, milé dívky. Děkuji vám. Opětně vás žádám, odpusťte svému starému ubohému učiteli (prvé).

7. výstup.

Předešlé bez Ilsebeina.

Arna (vyprovázějíc ho). Není proč (vracějíc se). Je mi ho skutečně líto.

Alma. Proto si vlasy sešedivět nenechám.

Anna. Byla to oběť pro naši myšlenku.

Richarda. Půjdeš na stráž, Elso. — Jdi, vystřídáme tě pak.

Elsa (odejíc).

Richarda (zvění na sklenici). Arno, pokračuj.

Arna (ue). Sepsáno v ložnici čís. 4. po půlnoci 20. května l. P. 1895. Zapisovatelka „Eppur si muove“ Arna Brüchmannova.

Richarda. A dost? Pozoruj, že protokol končí právě tam, kde by měl počítí.

Gertruda. Já též.

Všichni. Já též, já též.

Richarda. Ovšem Arno — teď by měla přijít naše usnesení.

Arna. Ale pro pána Boha, na čem pak jsme se vlastně usnesly?

Alma. Měla's napsati, na čem jsme se usnesly, proto jsi zapisovatelkou.

Arna. Já jen vím, že nebylo rozuměti ani vlastnímu slovu, když povstala Bíša a volala, aby všechuy, kdož souhlasí, zdvihly ruku. Ať mi tedy někdo řekne, pro co jsme vlastně byly.

Anna (vstane). Členky sdružení „Eppur si muove“ vytkly si za účel k tomu pracovati, aby mladá dívka nabyla v budoucnosti vzdělání úplného a ne jen polovičního, jako dosud, aby nabyla vzdělání, jež by nejen ty požadavky, jichž splnění mladý muž od mladé dívky žádá, splňovalo, nýbrž i ony, jichž splnění do inteligenta vůbec se nadáme. Členky slovem se zavázaly, že se neprovádají dřív, dokud nedosáhnou splnění svých úkolů a síce:

1. že nedopustí, aby jakýmikoli malichernostmi, jako jsou vaření, opatrování dětí — újmy doznal jejich cíl.

2. že se vynasnaží získati si mladé muže svého okolí do té míry, aby jim byli nápomocni v řešení jejich úkolu.

Alma. Rozuměla jsem tomu tak, že je sňatek ve združení vyloučen vůbec.

Lenka. Almo!

Alma. Schopenhauer se přec také neoženil.

Gertruda. Co pak se stane z našich dětí, nedostane-li se pro ně matek.